

Tornedalsrådets ställningstagande angående lokala gränssamhällen vid landsgränsen mellan Finland och Sverige samt mellan Finland och Norge

Distribution;
Statsrådet
Statsminister Sanna Marins regering
Inrikesministeriet
Utrikesministeriet

Hänvisar till Inrikesministeriets pm. från 19/8 2020, praktiska åtgärder s. 10–11

- Trafik tillåts mellan de lokala gränssamhällena vid landgränsen mellan Finland och Sverige samt Finland och Norge (såsom Haparanda–Torneå, Matarengi–finska Övertorneå, Pello–Pello, Pajala/Kolari–Kolari, Muodoslompolo–Muonio, Karesuando–Karesuanto, Skibotn–Kilpisjärvi, Kautokeino–Kivilompolo, Karasjok–Karigasniemi, Tana–Utsjoki/Nuorgam, Neiden–Näätämö).

samt till den definition av gränssamhälle som Gränsbevakningen offentliggjorde söndagen 23/8.

Vid landgränsen mellan Finland och Sverige

- På Västra-Finlands sjöbevakningssektions område finns Haparanda-Torneå gränssamhälle. Till gränssamhället på svenska sidan räknas personer som bor i närheten av väg 99, och på finska sidan de som bor i närheten av väg E8 (inklusive området mellan vägarna och riksgränsen) samt de personer som bor i tätorten Haparanda-Torneå.
- På Lapplands gränsbevakningsektions område på finska sidan de som bor i närheten av väg E8 (VT21) och på svenska sidan de som bor i närheten av väg 99 (inklusive området mellan vägar och landsgräns).
- Mellan Kilpisjärvi – Karesuando; de som bor i närheten av gränsen vid gränspassager via gränsovergångsställen.

Vid landgränsen mellan Finland och Norge

- I Kilpisjärvi – Storfjord –området; personer som bor i närheten av väg E8 (VT21) från finska Kilpisjärvi (inklusive Kilpisjärvi tätort fram till Skibotn (inklusive Skibotn tätort)
- I Hetta – Kautokeino –området; personer som bor i närheten av väg 93 på finska sidan och vid väg E45 på norska sidan från Hetta (inklusive Hetta tätort) fram till norska Kautokeino (inklusive Kautokeino tätort).

Tornedalsrådet är nöjd över att regeringen och ministerierna uppmärksammat Tornedalens speciella läge och den svåra situation som invånarna på tre sidor av riksgränsen hamnat i, och trots den svåra situationen velat underlätta vardagen för gränsområdenas invånare. Som lokala sakkunniga i områdets förhållanden är vi dock skyldiga att framföra att den nuvarande definitionen av gränssamhällena är svår att i praktiken tillämpa och att den medför att en del av gränskommunernas invånare hamnar i ojämlik ställning. Vi begär högaktningsfullt att regeringen och ministerierna granskar definitionen av gränssamhälle på nytt.

Tornedalsrådets motivering till ny definiering av gränssamhälle

Tornedalsrådet ber att man uppmärksammar att Tornedalsrådet som bildades 1987 är en sammanslagning av svenska Tornedalskommunernas förbund och finska Tornionlaakson kuntain toimikunta. Tidigare hade de båda föreningarna arbetat var för sig på var sida om gränsen. Tornionlaakson kuntain toimikunta hade påbörjat sin verksamhet 1923 och Tornedalskommunernas förbund startade 1941. Då handlade samarbetet om gränshandel, laxfiske, flottning, färjor och broar. Tornedalsrådets område har en mycket lång gemensam historia, gemensamt näringsliv och långvariga traditioner av gränsöverskridande samarbete.

Dessa relationer har naturligtvis uppstått när människor på båda sidor om gränsälven pratat samma språk, meänkieli. Familjebanden är fortfarande mycket starka på grund av att man ofta hittar sin livskamrat på andra sidan av riksgränsen och när det sedan blir dags att bilda familj bosätter man sig på endera sidan av gränsen. Traditionellt har det ena eller det andra landets serviceutbud, vare sig det handlar om fritidsverksamhet, näringsliv eller utbildning, alltid varit tillgängligt för invånarna i båda länder.

Tornedalsrådets vision är att vara Europas mest integrerade gränsson, och målet är att främja samverkan och samarbete mellan alla som bor och verkar i Tornedalen, samt att öka livskraften i hela Tornedalen. I detta ingår arbetskraftens fria rörlighet, säkerställande av näringslivets verksamhet, barn och ungas utbildning samt upprätthållande av sociala relationer. Tornedalsrådet är en av Nordiska ministerrådets gränskommittéer.

Området

Tornedalsrådet består av 13 medlemskommuner varav 12 i sin helhet ingår i organisationen. Kiruna kommun utgör ett undantag och dess invånarbaserade medlemsavgift utgår endast från befolkningsmängden i Vittangi och Karesuando. Bakgrunden till detta är närheten till finska gränsen och det täta samarbete som dessa områden traditionellt haft med finska sidan.

Tornedalsrådets medlemskommuner:

Finland; Tornio, Ylitornio, Pello, Kolari, Muonio, Enontekiö

Sverige; Haparanda, Övertorneå, Pajala, Kiruna kommuns del endast Vittangi och Karesuando

Norge; Storfjord alt. Omasvuono, Kåfjord alt. Kaivuono, Nordreisa alt. Raisi.

Fritidssysselsättning

Vi ber också att man tar hänsyn till att tornedalingar traditionellt deltagit i den idrotts- och kulturverksamheten där den närmaste klubben med lag i rätt åldersgrupp funnits eller där kulturevenemanget arrangerats. Till exempel har man i finska Pello över 10 år samarbetat med ishockeyklubben i svenska Pajala. Även i dag tillhör barnen från Pello i Pajala-laget. På samma sätt har barnen som bor i finska Övertorneå haft TornioHaparada Ungdosm Hockeyclub i Haparanda som sin hemmaklubb. Och barnen i Haparanda har haft Torneås ishockeyklubb TiHC som sitt hemmalag.

Även övrig fritidsverksamhet i våra glest bebyggda områden har koncentrerats på endera sidan av gränsen, och utövarna kommer från gränskommunernas område i sin helhet. Regeringens nuvarande definition av gränssamhällen med gränser som delar kommunerna mitt itu är mycket svår att tillämpa i praktiken och gör att alla kommunmedborgare men framförallt barn och ungdomar hamnar i en ojämlig ställning.

Service och näringsliv

Förutom fritidsverksamhet leder den nuvarande definitionen av gränssamhällena till att medborgarna inom kommuner hamnar i ojämn ställning när det gäller tillgång till tjänster. Vi har praktiska exempel från till exempel Haparanda där tre byar utanför Haparanda tätort enligt den nuvarande tolkningen inte ingår i gränssamhället Haparanda-Torneå. Men det ingår i dessa byars normala vardag att göra ärenden och delta i fritidsverksamhet i Torneå.

Gränsdragningen som utgår från gränsövergångar är svår när det gäller de norska kommunerna eftersom Skibotn är en liten by i Storfjords kommun. Från Skibotn reser man antingen till Storfjord eller Kåfjord eller Nordreisa. Skibotn är inget centrum utan kommunernas centrum finns i Storfjord, Kåfjord och Nordreisa. Dessa tre kommuner förenas av kvänkultur och därför har kommunerna även kvänska namn, och utifrån dessa kulturella och traditionella skäl tillhör de aktuella kommunerna i Tornedalsrådet.

Att ta hänsyn till eventuella hälsorisker

Vid gränsövergången i Torneå och Haparanda etableras en koronarådgivnings- och provtagningsplats. Att etablera en koronarådgivningsplats vid den livliga gränsövergången i Torneå är en del av det riksomfattande förebyggande arbetet för bekämpning av eventuella hälsorisker. Verksamhetens mål är att minimera och hindra samhällsspridningen av koronasmitta bland befolkningen. Dessutom ger koronarådgivningsplatsen stöd och råd för myndigheter och medborgare vid andra gränsövergångar vid den finska landsgränsen i väst när det gäller frågor kring korona både via telefon och via chat.

För finska västgränsens del leds arbetet där sakkunniga och myndigheter från flera yrkesgrupper deltar av Leena Karjalainen, chef för hälso- och sjukvårdsfrågor i Torneå stad. I arbetsgruppen finns representation från sjukvårdsdistrikten Länsi-Pohja och Lappi, Lapplands regionförvaltningsverk, Lapplands gränsbevakning, Västra Finlands gränsbevakning samt Tullen i Torneå.

Enligt hälsovårdens syn är den nuvarande definitionen på gränssamhälle svår att tolka och följa upp. Invånarna har inte klart för sig om de omfattas av definitionen gränssamhälle. Gränsdragningen för gränssamhälle är oklar även för myndigheter då det inte finns några tydliga gränser. Det slutgiltiga beslutet om vem som tillhör ett gränssamhälle tas slutligen i samband med gränskontrollen vid gränspassagen.

Ett förslag till att definiera begreppet gränssamhälle inom Tornedalsrådets område.

Med tanke på ovanpresenterade historiska, kulturella och traditionella skäl samt utifrån samhällets nuvarande gränsöverskridande verksamhet, och med hänsyn till servicestrukturen, föreslår Tornedalsrådet att medlemskommunernas område, med undantag av Kiruna där endast Vittangi och Karesuando ingår, uppfyller kännetecknen för begreppet gränssamhälle i hela kommuners område.

Å Tornedalsrådets vägnar
27/8 2020

Eero Ylitalo
styrelsens ordförande

Tuula Ajanki
Vd